

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗАНОГО НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ТА ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У СФЕРІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ**Бубнова Д.В.****ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗАНОГО НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ТА ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У СФЕРІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ**

Під діловим спілкуванням (ДС) ми розуміємо спілкування, пов'язане з виконанням фахівцем його службових обов'язків. ДС іноземною мовою у зв'язку зі зростанням зарубіжних контактів України стає актуальним для все більшого числа українців, зокрема й інженерів. Перспектива входження в Європейське Співтовариство ставить перед ВІЗ України завдання підготувати фахівців, котрі володіють, крім своєї професії, хоча б однією іноземною мовою, яка сприятиме якісному виконанню ними службових обов'язків під час контактів з іноземцями. Сьогодні назріло питання про розробку ефективної методики навчання ДС англійською мовою студентів технічних ВНЗ.

Досі не існує затвердженої Міністерством освіти і науки України Програми з ділової іноземної мови. Небагато теоретичних праць з методики ГУ викладання, крім робіт з навчання ділового письмового мовлення.

Складовою частиною ділової комунікації є професійне спілкування. Певний штерес викликає дослідження Р.Г.Зайцевої [1], що обґрунтувала значення рольової гри для навчання майбутніх фахівців професійно спрямованого спілкування англійською мовою. Деякі особливості навчання професійно спрямованої комунікації розглянуто М.Г.Кочневою [2], Л.Б.Котляровою [3], С.С.Коломієць [4], Л.Л.Морською [5]. Відомі й роботи, присвячені навчанню ДС англійською мовою в сфері бізнесу та економіки [6], [7], [8], але ні ці дослідження, ні різноманітні навчальні посібники та бізнес-курси через вузьке розуміння ДС як спілкування в рамках торгових відносин не можуть бути використані для навчання ділової англійської мови студентів інженерно-технічних спеціальностей.

Здійснений нами аналіз проблеми дозволив висунути таку гіпотезу: оптимізація навчання усного діалогічного ДС англійською мовою полягає в використанні взаємозв'язаного навчання аудіювання та говоріння в умовах, максимально наближених до умов реального спілкування, що забезпечується створенням комунікативних ситуацій.

У відповідності з цією гіпотезою було розроблено комплекс вправ на систематично використання аудіотексту як основи для навчання усного ДС англійською мовою. Для перевірки ефективності запропонованої методики нами проведено експериментальне навчання. Мета цієї статті - описати і проаналізувати результати вищезазначеного експерименту.

Ефективність запропонованої методики перевірялася в ході експериментального навчання в Севастопольському національному університеті ядерної енергії та промисловості в осінньому семестрі 2004-2004 навчального року з 37 студентами чотирьох груп п'ятого курсу.

Експеримент ґрунтувався на порівнянні рівня сформованості вмінь і навичок діалогічного ДС (аудіювання і говоріння) до навчання і після нього. Матеріалом для експериментального навчання послужив комплекс вправ, утілений в навчальному посібнику "Business English for Nuclear Engineers" [9].

Підготовчою роботою передбачено насамперед розробку системи параметрів оцінювання діалогічного ДС студентів. Воно оцінювалось в рольових і ділових іграх за критеріями:

Досягнення поставленої мети. Під час навчання ДС іноземною мовою мета, яка повинна бути досягнута, є невід'ємною частиною сформульованої комунікативної ситуації.

Розуміння співрозмовника є однією з основних умов здійснення спілкування. Разом з тим існує ряд чинників, які сприяють розумінню співрозмовника під час учбового спілкування: знання ситуації і комунікативного завдання партнера зі спілкування, використання українців / русизмів. Можливо, розуміння співрозмовника не завжди можна було б досягти в аналогічній ситуації при спілкуванні українця і американця. Саме тому аудітивні вміння студентів оцінювалися окремо на матеріалі аудіозапису мовлення носіїв англійської мови.

Використання розмовних формул для виразу комунікативних намірів є необхідним як для точного виразу комунікативних намірів мовця, так і для здійснення планування бесіди.

Адресність виявляється вербально (звернення до співрозмовника по імені або використання таких звернень, як Sir або Miss) або невербально (погляд у вічі, жестикулювання).

Ініціативність має, умовно кажучи, два боки - ініціативність мовця і слухача. Ініціативність мовця виявляється в тому, що він починає, спрямовує, закінчує розмову, виражає прохання, вибачається, пропонує допомогу і т.п., іншими словами, використовує перші репліки стійкої діалогічної єдності. Ініціативність слухача полягає, по-перше, в тому, щоб порозумітися зі співбесідником шляхом контролювання гучності і темпу мовлення, вимагання повторення чи перефразовування. По-друге, це навідні питання, що демонструють інтерес і сприяють продовженню висловлювання співрозмовника. По-третє, це вислови, котрі засвідчують, що слухач стежить за висловом мовця і розуміє його.

Відносна правильність. Фонетична, лексична та граматична точність мовлення студентів технічного ВНЗ не може і не повинна оцінюватися за стандартами мовлення носіїв іноземної мови або студентів мовних ВНЗ. Словом «відносна» передбачено інші критерії. Виходячи із запального визначення мети ДС іноземною мовою (виконання службових обов'язків) можна вважати достатньою таку правильність мовлення, яка дозволила б досягти взаєморозуміння з носієм іноземної мови.

Обсяг висловлювань. З погляду реальної комунікації обсяг висловлювань взагалі не має значення (за

умови досягнення мети). З іншого боку, під час учбового спілкування обсяг висловлювань визначається мірою того, як активно й вільно комуніканти говорять.

Темп мовлення допускається уповільнений, оскільки на взаєморозуміння й досягнення мети у спілкуванні він не впливає. Оцінка знижується не стільки за власне повільне мовлення, скільки за невинуватно великі паузи.

Кожний критерій було оцінено в балах і представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Параметри оцінювання діалогічного спілкування

Параметр	Шифр	Бали
Досягнення мети	ДМ	0-25
Розуміння співрозмовника	РС	0-15
Використання розмовних формул для виразу комунікативних намірів	ВРФ	0-15
Адресність	АДР	0-10
Ініціативність	ІН	0-10
Відносна правильність	ВП	0-10
Обсяг висловлювань	ОВ	0-10
Темп мовлення	ТМ	0-5
Разом		100

В підготовчу роботу увійшла також розробка завдань для перевірки рівня сформованості компетенції аудіювання і говоріння англійською мовою, який оцінювався до експериментального навчання і після нього на основі спілкування студентів в різних, але однотипних комунікативних ситуаціях.

Комунікативна ситуація для передекспериментального зрізу:

Student A. *You are a student of Sevastopol National University of Nuclear Energy and Industry. Try to make friends with a foreign student. Ask him/her questions about his/her university and tell him/her about the university you study at. Invite him/her to visit your university.*

Student B. *You are a student of San Diego State University. Try to make friends with a foreign student. Ask her questions about his/her university and tell him/her about the university you study at. Invite him/her to visit your university.*

Комунікативна ситуація для підсумкового зрізу:

Student A. *You are an American, Mary/Matt Jones. You have done the sights of Kyiv; you are full of impressions and tired. You want to go back home to celebrate Christmas with your family. Your new friend tries to persuade you to visit his/her native city Sevastopol. Agree or disagree.*

Student B. *You have made friends with an American, Mary/Matt Jones, during your visit to Kyiv. He/she wants to leave without seeing Sevastopol. Persuade him/her to celebrate Christmas in Sevastopol. Tell him/her about this city. Offer your help in making hotel reservations.*

Крім того, аудитивна компетенція оцінювалася окремо. Для цього були підібрані діалоги однакової складності і тривалості звучання, озвучені англійськими дикторами. Спосіб оцінки компетенції в аудіюванні-тестуванні. Тест множинного вибору мотив 10 тестових завдань (питань щодо фактичних деталей діалогу)- Оцінка проводилася за 10-бальною системою.

Передекспериментальні зрізи були проведені у вигляді двох зрізів: (1) для визначення рівня сформованості компетенції в діалогічному спілкуванні, (2) окремо для визначення рівня сформованості компетенції в аудіюванні.

Діалогічне спілкування студентів оцінювалося за параметрами, описаними вище, трьома незалежними експертами. Табл. 2 демонструє середній бал, виставлений експертами по кожному параметру по групах.

Таблиця 2. Передекспериментальна оцінка компетенції студентів у діалогічному спілкуванні

Індекс групи	дм	РС	ВРФ	АДР	ІН	СП	ОВ	ТМ	Разом
ЕГ- 1	19.8	13.6	8,3	6,5	7,4	8.1	8.3	4.2	76.1
ЕГ-2	22.9	14,1	9,6	7,3	7,9	8.2	8.9	4.2	83.1
ЕГ-3	22,1	13,0	6,9	5,7	7,4	7.8	8.0	3.8	74.6
ЕГ-4	19,2	13,5	6,9	5,6	6.0	6,9	7,7	3,3	69,2
Середнє по всіх групах	21,0	13.5	7,9	6.3	7.2	7.8	8.2	3,9	75,8

Основний масив студентів одержав оцінку «добре» за досягнення мети, розуміння співрозмовника, обсяг висловлювань, темп мовлення, «задовільно» - за адресність, ініціативність, відносну правильність, «незадовільно» - за використання розмовних формул.

Враховуючи важливість результатів реального ДС, прийmemo за рівень навченості 0,8 (оцінка «добре»), тобто для ДМ - 20 балів, для РС и ВРФ - 12 балів, для АДР, ІН, ВП, ОВ – 8 балів, для ТМ – 4.

Табл. 3 демонструє, що менш половини студентів досягають рівня навченості за параметрами «ініціативність» і «відносна правильність», і майже ніхто - за параметрами «використання розмовних формул» та «адресність».

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗАНОГО НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ТА ГОВОРІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У СФЕРІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Таблиця 3. Передекспериментальна оцінка кількості студентів, що досягли рівня навченості 0,8 в діалогічному спілкуванні

Індекс групи	ДМ		РС		ВРФ		АДР		ІН		ВП		ОВ		ТМ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ-1	5	50	8	80	0	0	1	1	3	30	7	70	7	70	8	80
ЕГ-2	10	100	10	100	0	0	2	2	4	40	6	60	8	80	9	90
ЕГ-3	10	100	8	80	0	0	0	0	1	10	2	20	6	60	7	70
ЕГ-4	5	71,4	6	85,7	0	0	0	0	0	0	1	14,3	2	28,6	2	28,6
Разом	30	81,1	32	86,5	0	0	3	8,1	8	21,6	16	43,2	22	59,5	26	70,3

З метою забезпечення об'єктивності результатів зріз для визначення компетенції в аудіюванні проводився одним викладачем на аудиторному занятті, текст передавався циркулярно від одного магнітофона для сприйняття всіма присутніми. Перед початком роботи студентам були видані тести, з якими вони мали можливість, (познайомитися до аудіювання. Аудіотекст пред'являвся експериментальній групі тільки один раз.

Середній бал передекспериментального зрізу компетенції в аудіюванні - 6,1. 37,8% студентів набрали 5 і менш балів, продемонструвавши незадовільний рівень компетенції; тільки 13,5% студентів досягли рівня навченості 0,8.

Експериментальне навчання проводилося протягом 24 аудиторних годин. Три викладачі працювали за єдиним навчальним планом за навчально-методичними розробками автора, після чого проведена перевірка ефективності експериментального навчання діалогічного ДС англійською мовою у вигляді двох зрізів: (1) для визначення рівня сформованості компетенції в діалогічному спілкуванні, (2) окремо для визначення рівня сформованості компетенції в аудіюванні.

Табл. 4 демонструє, що середній бал підсумкового зрізу відповідає оцінці «відмінно» за параметрами «досягнення мети», «розуміння співрозмовника», «відносна правильність», «обсяг висловлювань», «темповість», і оцінці «добре» та параметрами «використання розмовних формул», «адресність», «ініціативність».

Таблиця 4. Підсумкова оцінка комунікативної компетенції студентів у діалогічному спілкуванні

Індекс групи	ДМ	РС	ВРФ	АДР	ІН	ВП	ОВ	ТМ	Разом
ЕГ-1	24,8	14,9	12,6	7,9	8,7	9,6	9,5	4,9	92,8
ЕГ-2	24,3	14,8	12,5	8,1	9,3	9,2	9,6	4,7	92,4
ЕГ-3	23,7	14,9	12,5	8,0	9,2	8,7	8,9	4,7	90,5
ЕГ-4	23,8	15	12,2	7,6	8,8	9,4	9,7	4,8	91,5
Середнє по всіх групах	24,1	14,9	12,4	8,0	9,0	9,2	9,4	4,7	91,8

З табл. 5 видно, що 100% студентів досягли рівня навченості 0,8 за параметрами ДМ, РС, ВП, ТМ. За параметрами ІН та ОВ рівня навченості 0,8 досягли більш 90% студентів, за параметрами ВРФ та АДР - більш 54%.

Таблиця 5. Підсумкова оцінка кількості студентів, що досягли рівня навченості 0,8 в діалогічному спілкуванні

Індекс групи	ДМ		РС		ВРФ		АДР		ІН		ВП		ОВ		ТМ	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
ЕГ-1	10	100	10	100	5	50	6	60	8	80	10	100	10	100	10	100
ЕГ-2	10	100	10	100	6	60	5	50	9	90	10	100	9	90	10	100
ЕГ-3	10	100	10	100	7	70	6	60	10	100	10	100	9	90	10	100
ЕГ-4	7	100	7	100	3	42,9	3	42,9	7	100	7	100	7	100	7	100
Разом	37	100	37	100	21	56,8	20	54,1	34	91,9	37	100	35	94,6	37	100

Середній бал з аудіювання після навчання склав 9,1. Тільки 1 студент одержав 6 балів, тоді як 72,9 % одержали вищі бали 10 і 9. Отже, на підсумковому зрізі 89,2 студентів досягли рівня навченості 0,8 в аудіюванні.

Приміємо критерій Фішера, призначений для зіставлення двох вибірок за частотою наявності ефекту, який нас цікавить (коефіцієнта навченості 0,8). Для цього (1) знайдемо табличне значення кута, відповідне процентним долям передекспериментального зрізу, (2) знайдемо табличне значення кута, відповідне процентним долям підсумкового зрізу, (3) обчислимо різницю між ними, и (4) помножимо цю різницю на 4,301 (квадратний корінь з кількості студентів (37), що діляться на 2). Критерій Фішера при вимірюванні зміни всіх параметрів перевищує 2,91, що відповідно до таблиці рівня статистичної значущості різних значень критерію Фішера свідчить фактично об 100 % значущості відмічених змін.

Можна зробити висновок, що найбільше навчання позитивно позначилося на таких параметрах, як

«відносна правильність» і «використання розмовних формул», а також на рівні аудітивної компетенції, а менше всього - на «розумінні співрозмовника», «обсязі висловлювань». Значне збільшення оцінки таких параметрів, як «відносна правильність» і «використання розмовних формул» з'явилося слідством використання діалогів-зразків, які надають студентам «будівельний матеріал» для складання власних висловів.

Параметр «розуміння співрозмовника» був достатньо високим ще перед навчанням (в середньому 13,5 балів з 15 можливих), оскільки існує ряд чинників, сприяючих розумінню співрозмовника-однокурсника. Саме тому аудітивні вміння студентів оцінювалися додатково окремо на матеріалі аудіозапису мовлення носіїв англійської мови.

Таким чином, гіпотеза про поліпшення всіх параметрів оцінки ДС в результаті навчання студентів за нашою методикою підтверджується фактично із стовідсотковою вірогідністю.

Отримані теоретичні і практичні висновки можуть послужити основою як для подальшого розвитку теорії навчання ділової англійської мови, так і для написання науково аргументованих навчальних посібників. На базі даної роботи можливо також створення Програми дисципліни «Ділова іноземна мова для студентів технічного профілю», відсутньої у теперішній час в українській методиці.

Перспективи подальшого дослідження пов'язуємо з втіленням нової моделі фахівця-інженера, який зможе реально стати конкурентноздатним у Європейському Співтоваристві.

Джерела та література

1. Зайцева Р.Г. Обучение профессиональной диалогической речи на английском языке на старших курсах высших морских училищ: Автореф. дис. ... канд. пед. наук (13.00.02). - М., 1988. - 16 с.
2. Кочнева М.Г. Обучение профессионально направленной диалогической речи в неязыковом вузе (на мат. английского языка): Автореф. дис. ... канд. пед. наук (13.00.02). - К., 1979. - 23 с.
3. Котлярова Л.Б. Методика обучения устному профессиональному общению на основе имитационно-деловых игр в неязыковом вузе (англ. яз, юридич. ф-т ун-та): Автореф. дис. ... канд. пед. наук (13.00.02). - К., 1990.-16 с.
4. Коломиец С.С. Обучение специалистов профессионально ориентированному общению с зарубежными партнерами: Дис. ... канд. пед. наук (13.00.02). - КПИИЯ.- К, 1994. - 253 с.
5. Морська Л.І. Формування вмінь професійного спілкування англійською мовою у студентів факультету фізичного виховання: Автореф. дис. канд. пед. наук (13.00.02). - К., 2001. - 20 с.
6. Викладання ділової англійської мови в Україні: Передпроектне базове дослідження. - К.: The British Council, 1998.-113 с.
7. Іщенко Т. М. Відбір та організація аудіоматеріалів для навчання ділового англійського мовлення студентів економічних спеціальностей // Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка та психологія», 2001.- Вип. 4. - С. 112-120.
8. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учебное пособие. - К.: Ленвіт, 2004. - 192 с.
9. Бубнова Д.В. Деловой английский для инженеров-ядерщиков (Business English for Nuclear Engineers). - Симферополь: Таврия, 1998. - 212 с.

Мельниченко Т.В.

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ПСИХОАНАЛИТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ В ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ И КРИТИКЕ

Психоанализ оказал весьма значительное влияние как на сферу художественного творчества XX в., так и на гуманитарные науки, связанные с изучением искусства (искусствоведение, филологию, музыковедение, эстетику и др.). Психоаналитическое направление в литературоведении и критике - явление весьма сложное и неоднородное, интерес к которому со стороны современных отечественных (А.С. Козлов, Р.Ф. Додельцев, А.А. Гугнин, В.Г. Косиков) и зарубежных (Д. Каплан, П. Брукс, Н. Холланд, М. Скэра) исследователей не ослабевает. Изучение, оценка и определение характерных черт каждого отдельного метода и направления, в т.ч. и психоаналитического, в современном литературоведении является *актуальным*, поскольку способствует осмыслению специфики литературоведческих проблем и установлению направления развития всего литературного процесса в целом. *Цель* данной статьи - дать целостную характеристику психоаналитического направления в литературоведении и критике, выявить его специфику в контексте развития мировой науки о литературе. Решаются *задачи*: определить цель и методы психоаналитического подхода к изучению художественного творчества; установить основные этапы и направления развития литературоведческого психоанализа и проанализировать их особенности.

Начало процессу применения категорий психоанализа в литературоведении положил сам З. Фрейд в своих работах «Леонардо да Винчи, этюд по психосексуальности», «Поэт и фантазия», «Достоевский и отцеубийство». Теоретическим фундаментом психоаналитической теории искусства стала гипотеза З. Фрейда о том, что в основе всех продуктов психической деятельности лежит бессознательное или его влияние. Основатель психоанализа рассматривает художественное творчество как сублимированное символическое выражение изначальных психических импульсов и влечений (сексуальных и инфантильных в своей основе), отвергнутых реальностью и находящихся компенсаторное удовлетворение в области фантазии. Согласно психоаналитической теории искусства, художник - особый тип личности, который переключает энергию